

Viering 'Van een cirkel van wraak naar een zon van liefde'

Veerle Garré

18 september 2011

Enkele maanden geleden hoorde ik 's morgens op de radio dat Osama bin Laden was gevangengenomen en omgebracht. In de uren nadien kwamen er veel reacties op dat bericht. Er werd uitgelegd waarom het zo was gegaan, waarom het niet anders kon. Wat mij enorm stoorde, was de algemene euforie in de Verenigde Staten. Mensen kwamen op straat. Ze vierden feest om de moord op een mens!

Oké, het is te begrijpen na de gruwel van Nine Eleven. En ik heb makkelijk praten, want ik werd op die 11 september 2001 niet geconfronteerd met de dood van iemand die me lief is. Ik besef het, en toch: het juichen om de dood van iemand vond ik vreselijk. Ik kon niet blij zijn omdat een mens was omgebracht.

Natuurlijk verdedig ik Osama bin Laden niet. Zoveel onschuldige slachtoffers zijn gevallen, zoveel mensen zijn voor het leven getekend. De terreur van al-Qaida is onvoorstelbaar. Deze zomer las ik een boek van de Engelse journaliste Christina Lamb, die jarenlang in Afghanistan verbleef. Ze schrijft over de vreselijke dingen die mensen worden aangedaan als ze de regels van de Taliban overtreden. Helemaal in het begin van het boek staan de instructies van een bevelhebbend officier van de Taliban. Ik citeer: "Je moet zo berucht worden om vreselijke dingen dat de mensen beven in hun sandalen wanneer je een ruimte binnenkomt. Iedereen kan iemand in elkaar slaan, of hem voedsel en water onthouden. Ik wil dat jullie eenheid zulke verschrikkelijke, nieuwe manieren vindt om te martelen dat het geschreeuw zelfs de kraaien van hun nest opschrikt en dat als de persoon het overleeft, hij geen nacht meer rustig zal slapen."

Als je leest over de verschrikkelijke martelpraktijken en moorden begrijp je beter dat ze een cirkel van haat en wraak oproepen. Toch kon ik niet blij zijn toen ik hoorde dat Osama bin Laden was omgebracht, omdat ik hem en andere Talibanstrijders ook zie als mens, als man van een vrouw, als vader van kinderen, als broer, als zoon, ... Ook de familieleden en vrienden van deze mensen worden geconfronteerd met onrecht en leed en ook zij zijn slachtoffers. Het principe van 'oog om oog en tand om tand' kan nooit goedgekeurd worden, hoe ingebakken het ook zit in sommige culturen, zoals in de cultuur van Afghanistan waar men geen echte man is als men geen wraak neemt.

In diezelfde periode was er sprake van de vrijlating van Michel Martin, de vrouw van Marc Dutroux, die ook schuld had aan de dood van An en Eefje. Ook haar verdedig ik niet, maar ik denk wel dat ze haar straf had uitgezeten. Haar vrijlating werd niet toegestaan omdat het voor de familieleden van de slachtoffers te vroeg was en omdat ze niet kon worden opgevangen door een kloostergemeenschap in Frankrijk, zoals gehoopt. Ik vond dat erg.

Er was nog iets dat me trof in die periode. Het ging over een fout die vijf jaar eerder was gebeurd in het universitair ziekenhuis in Gent. Mensen met een hersentumor waren verkeerd bestraald en sommigen van hen hadden dat niet overleefd.

Er waren onherstelbare fouten gemaakt en niemand kan dat goedkeuren, maar wat me zo stoorde, was de vraag van een journalist aan de zoon van een van de slachtoffers, en het was zijn allereerste vraag: “Blijf je achter met wraakgevoelens?” Ik dacht: moeten we nu zonnig wraakgevoelens koesteren? Worden we gestimuleerd tot wraak? Gelukkig had de jongeman geen wraakgevoelens. Hij vond het wel heel erg dat zoiets was gebeurd en hij pleitte voor meer voorzichtigheid in de toekomst.

Het deed me goed dit antwoord te horen.

Dezelfde opluchting voelde ik enkele dagen later toen ik de commentaar van Hugo Camps hoorde op de euforie omtrent Osama bin Laden. Ook voor hem klopte het niet dat mensen begonnen te juichen om de dood van een man, wie hij ook was. Er viel een pak van mijn hart toen ik hem hoorde zeggen wat ik zelf dacht.

Het doet me denken aan een aantal jaar geleden toen de kranten vol stonden over Marc Dutroux en zijn wandaden. In de gezinsgroep waar ik deel van uitmaak, hadden we het daar soms over. Ik trachtte de dingen vanuit een ander perspectief te bekijken. Ik geloof dat het diepste van een mens liefde is, maar dat die liefde heel ver weggeduwd kan zijn. Als mensen vreselijke dingen doen, gebeurt dat niet ‘zomaar’. Ze handelen wellicht vanuit een pijn die wij niet kennen, vanuit dingen die vroeger zijn gebeurd, vanuit wat hen is aangedaan, soms onbewust. Hun misdaad is het gevolg van iets dat misschien al heel lang bezig is.

Wat ik toen tijdens de samenkomst van onze gezinsgroep zei, werd me niet in dank afgenomen. Ik bleef meestal alleen zitten met mijn begrip. Ik was de enige die trachtte in de huid van een ander te kruipen om te kunnen begrijpen van waaruit dingen gebeuren, ook al zijn die vreselijk slecht. Ik dacht: wie zijn wij dat wij over een ander kunnen oordelen? Ik geloof dat God ieder van ons door en door kent en alles doorziet en begrijpt.

“Zo is het gemakkelijk,” krijg ik dan als antwoord, “dan is alles toegelaten. Als God alles begrijpt, doe dan maar op en denk alleen maar aan jezelf en aan wat jij wil.” Ik begrijp die kritiek op mijn gedachtegang. Tegelijk ben ik ervan overtuigd dat het allemaal complexer in elkaar zit.

Op sommige plaatsen – we zouden het heilige, gezegende plekken kunnen noemen – wordt een stukje God zichtbaar. Ik was getuige van het verhaal van twee sterke en mooie mensen: Elias Chacour en Rami Elhanan.

In maart van dit jaar, tijdens de krokusvakantie, vertrok ik met de levensbeschouwelijke werkgroep van Gent, waar ik deel van uitmaak, naar Israël/Palestina. Het doel van de reis was de rijkdom en de complexiteit van dit gebied te leren kennen op historisch, politiek en religieus vlak. Elke dag hadden we een gesprek met mensen die zich inzetten voor de vrede tussen Israëli en Palestijnen. Twee van hen raakten me heel diep: Elias Chacour en Rami Elhanan.

Elias Chacour, de aartsbisschop van Galilea, is een Palestijns Arabisch christen, maar ook een Israëliisch staatsburger. De man is nu 71 jaar oud.

Als kleine jongen woonde hij in het dorp Biram in Galilea. Daar leefden toen Arabische christenen, Arabische moslims en Joden vreedzaam naast elkaar, tot ze werden weggejaagd naar

aanleiding van de nakba. 'Nakba' is het Arabische woord voor 'catastrofe', de naam die wordt gegeven aan de negatieve afloop van de Arabisch-Israëlische oorlog van 1948. Naar aanleiding van die nakba werden de Palestijnen, die daar al heel lang woonden, weggejaagd. Zo ook de familie van Elias Chacour. Zijn vader vertelde hem dat ze even weg moesten uit hun huizen, maar dat ze nadien wel zouden kunnen terugkeren. Dat is nooit gelukt. Erger nog: hun dorp werd platgebombardeed en ze werden vluchtelingen in eigen land.

Je moet je dat eens voorstellen: heel je hebben en houden, je hele toekomst ineens weg. Ze leefden immers van de opbrengst van hun land, het was hun broodwinning. En toch, Elias Chacour heeft nooit wraak genomen. Dat had hij van zijn vader geleerd. "Het is niet omdat ons dit wordt aangedaan dat wij hetzelfde moeten doen," zei hij.

Ik vond dit heel sterk. Het is een houding die absoluut niet vanzelfsprekend is. Toch kan het blijkbaar.

De tweede man die een diepe indruk op me heeft gemaakt is Rami Elhanan, een Israëlische Jood. Hij vertelde zijn verhaal ongeveer als volgt.

Drieëndertig jaar geleden was ik een soldaat tijdens een vreselijke oorlog. Ik verloor er sommigen van mijn beste vrienden en kwam er als een verbitterde, cynische en boze jongeman uit.

Na de oorlog kon ik gelukkig een nieuw leven beginnen. Ik studeerde, maakte carrière, trouwde en werd vader van drie zonen en een lieve kleine meid: Smadar. Ze deed graag ballet en was ook een goede zwemster. Ze was heel populair bij haar vriendinnetjes. We leefden met ons gezin in een sprookjeswereld, tot die wereld negen jaar geleden kapot spatte.

Op de eerste dag van het nieuwe schooljaar ging Smadar met enkele vriendinnen schoolboeken kopen. Ze keerde niet meer terug. Vlakbij een boekenwinkel in Jeruzalem vond ze haar dood. Vermoord door twee Palestijnse zelfmoordterroristen die vijf mensen om het leven brachten, waaronder drie meisjes van 14 jaar. Het was op een donderdag om drie uur in de namiddag, het begin van een lange koude nacht.

Op zondag werd ze begraven, op een groene heuvel langs de weg naar Jeruzalem.

Na de begrafenis keerden we terug naar ons huis dat langzaam volliep met mensen die ons wilden condoleren. We werden dagenlang omarmd en getroost. Op de achtste dag was iedereen weg en bleven we alleen achter. Op zo'n moment kijk je in de spiegel en vraag je je af wat je kan doen met die verscheurende pijn in je binnenste. Wat doe je met de rest van je leven als je plots een totaal andere persoon geworden bent?

Er zijn eigenlijk maar twee opties. De eerste is evident en komt bijna automatisch als iemand je veertienjarige dochter vermoord heeft. Het is de weg van haat en wrok. Dat is een natuurlijk gevoel, een menselijke reactie.

Toch kwamen er ook andere gedachten in mijn hoofd op: als ik iemand vermoord als wraakactie, zal dat dan mijn kind terugbrengen? En als ik een ander pijnig, zal dat dan mijn eigen pijn verlichten? Het antwoord is 'nee'. De pijn zal misschien eventjes lichter zijn, maar nadien zal wat ik zelf heb gedaan me nog meer doen lijden en zeker geen rust en vrede brengen.

Na een lang en pijnlijk proces slaagde ik er tenslotte in om voor die tweede weg te kiezen. Ik probeerde te begrijpen wat er was gebeurd. Waarom wordt iemand zo wanhopig dat hij bereid is zichzelf op te blazen, samen met enkele jonge meisjes?

Mijn innerlijk proces duurde bijna een jaar. In het begin dacht ik nog dat ik verder kon leven alsof er niets gebeurd was, dat ik gewoon kon gaan werken en mij weer in het dagelijks leven kon begeven. Maar ik was te veel veranderd, en onderhuids was er een proces van transformatie in mij bezig.

Op een dag ontmoette ik een grote, indrukwekkende man. Hij vertelde mij dat zijn zoon gekidnapt en vermoord was door de Hamas en dat hij een organisatie had opgericht voor mensen die zich ondanks het verlies van een dierbaar familielid toch willen inzetten voor de vrede. Ik herinnerde mij dat hij ons was komen condoleren. Ik was toen kwaad geworden: "Hoe durf je naar het huis te komen van mensen die zo'n groot verlies lijden om met hen over vrede te spreken?" Hij nodigde me kalm en geduldig uit om naar een van zijn bijeenkomsten te komen.

Ik wilde hem niet beledigen en ik was ook wel nieuwsgierig, dus ging ik naar de bijeenkomst. Cynisch en verbitterd stond ik aan de kant te kijken toen de bus aankwam en de mensen uitstapten. Ik kende deze mensen uit de krant, ik had over hen gelezen, maar had nooit gedacht dat ik ooit een van hen zou worden. Ik zag mensen waarvan ik wist dat ze een of twee kinderen hadden verloren in het conflict en die toch prachtige mensen waren gebleven die zich inzetten voor vrede.

En dan gebeurde het onvoorstelbare: ik zag Arabieren uit de bus stappen, rouwende vrouwen, mannen en kinderen die naar me toe kwamen en me vrede wensten, die me omarmden en samen met mij huilden. Ik herinner me een oudere vrouw, helemaal in het zwart gekleed, met rond haar hals de foto van een kind van ongeveer zes jaar.

Ik ben geen religieus man, integendeel, en dus ontbreekt het mij aan woorden en beelden om uit te leggen hoe mijn leven op dat moment veranderde. Maar vanaf die dag wist ik dat ik elke morgen een reden zou hebben om uit bed te stappen. Namelijk om aan iedereen die het wil horen met luide stem te verkondigen dat haat niet onze bestemming kan zijn. Dat deze toestand niet het noodlot is waar we niets aan kunnen veranderen.

Nergens staat geschreven dat we moeten blijven sterven en onze kinderen moeten blijven opofferen in dit moeilijke en vreselijke heilige land. We moeten deze vicieuze cirkel van geweld, moord en wraak stoppen, want er zijn geen winnaars in dit conflict, enkel verliezers. Samen met mijn Palestijnse broeder naast mij, die mijn broeder is in pijn, zal ik deze boodschap blijven verkondigen. Ons bloed heeft dezelfde kleur, ons lijden is identiek en we huilen allemaal dezelfde bittere tranen. Dus als wij, die de hoogst mogelijke prijs betaald hebben, in dialoog kunnen gaan met elkaar dan moet iedereen dat kunnen!

Tot daar het verhaal van Rami Elhanan.

Het kan dus: een cirkel van wraak kan een zon van liefde worden.

Die zon heb ik gezien die avond in Bethlehem, in Palestina.

Ik zag hoe een man die zo had geleden en die nog altijd leed om het verlies van zijn dochter werkelijk straalde van liefde.